Märdikuu
19. päiv
2026

Nummõr
23 (626)

Leht mass 2 €

UMA LEHT

VANA–VÕROMAA RAHVA UMAN KEELEN LEHT

Pätist om rassõ vallalõ saia
Kae lk 2

Laube Valev: kodu om lihtsäle olõman
Kae lk 3

Rändäjä õdagulaul läbi pümme mõtsa
Kae lk 4

Uma Laulu kontsõrdil oll´ egäleütele midägi

Tan oll´ kõigilõ midägi. Sääne arvaminõ oll´ kullõjidõ siän peräst Uma Laulu kontsõrti. Ma olli nii osalinõ ku kullõja ja olõ tuuga väega peri. Tõtõstõ, muusikalinõ spektri oll´ nii lagja, et säält pidi egäleütele midägi henge pudõnõma. Mul hindälgi oll´ hõisk hõisu järgi. Märgi tan mõnõ sõnaga är ria laulõ, mis mu mõttõilma vahtsõt kvaliteeti mano anni.

Ku ma nüüt laulõ ettekandmisõ järekõrran tulõma nakka, sis edimäne, mis kitväle pääd noogutama pandsõ, oll´ «Mõistmalda» (viis: Eliste Kaupo, sõna: Saarõ Evar). Uman meelen mõtli, et tuu laulu päälkiri võinu «(Õigõ) Mehe süä» kah olla. Lugu kõnõl´ tuust, kuis miihil om naisi tujodõst ja tundist pia võimalda arvo saia. Mitte tuuperäst, et nä ei taha arvo saia, a nä lihtsähe ei saa. Tuu mõistmalda aśalugu olõ-i mehe meelele kah kerge kanda ja sis võtt (õigõ) miis kätte, lätt värkstarrõ ja tege tuust mõistmalda aśaluust midägi ilosat. No ja mis saa naasõlõ viil suurõmbat rõõmu tetä ku tüükäs miis.

Lämmält mõjju Rahmani Jani külmävõitu päälkiräga laul «Talv». Egä inemine piäsi uman elon jõudma süvä hindä sisse kaemisõni ja nimmat laul om tuu tii pääl kimmäs seldsiline. Viil pand lugu rahhu ja tasakaalu tundma, avitas hindäga är leppü ja luutusõga tulõvikku kaia. Ja viil om tuul luul sääne mõjo, et midä rohkõmp kullõt, toda parõmbas lätt. Lepümi sis talvõga ja jäämi keväjät uutma. Jan sai mõistaandmisõst kimmähe arvu.

Ja sis oll´ lava pääl «Kalmuaiapüha» (viis: Kalkuna Mari, sõna: Laanõ Triinu). Ku lugu lõppi, oll´ pilt selge – seo om võidulugu! Tuust andsõ tunnistust kullõjidõ marulinõ kässiplaksutaminõ. Laanõ Triinu sõna köütsevä kokko aolidsõ ja igävädse, elävä ja kadonukõsõ, lännü, olõva ja tulõva ao. Laulu oll´ sisse kirotõt võrokõsõ meelemuud ja elotundminõ. Egä kandi päält pääpreemiät väärt laul. Kirotõt võrokõsõ süämest võrokõsõ süämehe.

Mõistaki-i seletä, mille, a kats Kalla Urmasõ laulu – «Mino» ja «Mahajätmine» – vaotiva ka kohegi hengepõhja lämmä jäle. Sammamuudu või üldä Hellamaa Kerli ja Hirve Sirli lukõ «Viil om aigu» ja «Kos sa olõt?» kotsilõ. Esieränis lätś mullõ kõrda tuu viimäne. Hirve Sirlil om tuu and, et tä mõist haŕaliidsiga köüdedü murrõ ja teemä uman keelen edesi anda ja tuuläbi nuuri seo keele vasta huvvi tundma panda. Tulõtami miilde, et timä eelmist hitti «No kos tuu iPhone jäi?» laulva kõik Võromaa latsõ latsiaiast põhikooli lõpuni. Ma olõ eski pensionäre tuud luku laulman kuulnu.

Ma olõ parandamalda taivahevahtja ja tuuperäst ei jätä minno kunagi putmada luu, mis kõnõlõsõ ilma ilost ni kõgõst hääst ja helgest. Sääne oll´ Ilvese Aapo lugu «Ku illos om». Autor esi üteľ naľaga poolõs, et seo laul võinu saia pateetika eräpreemiä. Mul juusksõ laulu aigu silmi iist läbi terve mu hindä ülesklõpsituisi taivapilte gallõrii. Tõtõst, hää ku taivas mi kotsil jääski säändses nigu sääl pilte pääl vai Aapo laulun. Ilves om ülepää mu jaos üts ummamuudu luuja. Ilman ei tiiä, mis säält tulla või.

Lõpmada illos oll´ laul «Esätalo» (viis: Hanna-Reet Ruul, sõna: Helve Ruul). Arvada olõ ma kah joba säändsen iän, et või laskõ latsõpõlvõ mälehtüisil hinnäst üten viiä. Lugu elost, jälki midägi suurt ja sügävät, midägi, millele võiolla egä päiv ei mõtlõ, a midä om inemises olõmisõ miildetulõtamisõs aigaolt hädäste vaia tetä.

Nii mõnigi võtsõ päält kontsõrti mul käüsest kinni ja kitse laulu «Sündümine». Ma ku autor kitä nuuri, kiä laulu lauli. Rahmani Elo, Õunapuu Lee ja Peterselli Raul teivä laulu ilosambas, ku ma uman hengeüsän ja vaimokõrvun mõistsõ kujota. Kalli noorõ, ti esitüs oll´ iloimeline!

Kirodi luu alostusõs, et seol kontsõrdil oll´ kõigilõ midägi. Nii oll´. Oll´ ilosid, sügävid ja tundõliidsi laulõ, a oll´ umbõ marudit laulõ kah, mis pandsõva sammamuudu kullõjit silmi pühkmä, mitte pühälikust meeleliigutusõst, vaid elotervest naarust. Näütüses Rahmani Jani luudu ni timä ja Valpri Valdo ette kantu «Latsõpõlvõ Võro liin». Uskõ minno, ütski tõnõ kuunsais ei suta tuud luku nii laulda. Päämine säsü ei tulõ lihtsähe vällä.

Peoga visaś viguriliidsi lugusid iinkavva Kasekampi Vaike, kink ainus instrument oll´ timä hindä helü. Neli laulu mahtu paari minodi sisse, a nuu minodi jääse kullõjilõ, ma usu, kavvas miilde. Nii ku terve seo illos õtak Rõugõ rahvamajan. Aitüma kõrraldajilõ! Kõgõ iist oll´ häste huult kantu.

ÕKVA MARGIT

Põlva keskraamadukogo 100!

RAHMANI JAN

23. märdikuul tähistäs Põlva keskraamadukogo umma 100. sünnüpäivä. Sünnüpääväl kõnõldas 100 aastaga tagotsõst Põlvast, näüdätäs juubõlis kokko säetüt raamatut, tetäs muusikat ja kandas ette luulõkava.

RAHMANI ELO PILT

Põlva keskraamadukogo direktri Maidla Kati raamadukogomaja iin.

«Ku kõnõlda aoluust, sis osa haroraamadukogo omma vanõmba ku mi keskraamadukogo. Põlva rahvaharidusseldsi raamadukogo oll´ kah vanõmb. A mi võtsõmi asotamisõ alossõs ao, ku raamadukogolõ määräti direktri. Tuu oll´ 100 aasta iist lehekuun,» kõnõlõs Põlva keskraamadukogo direktri Maidla Kati.

Pidolinõ sünnüpäiv nakkas pääle õnnõsuuvõ ja kõnnidõga. Ettekandõ pidä Leesi Toivo, kiä kõnõlõs, määne oll´ Põlva 100 aasta iist. Edesi tulõ raamadunäütämine: näüdätäs Seiler-Strohmi Signe raamatut «Põlva Keskraamatukogu sajand. Ajalugu ja mälestused». Raamatulõ omma kokko säedü raamadukogo tegemise, minkast tulõ vällä laembalõ tuu, kuimuudu raamadukogondus perämädse saa aasta joosul Eestin om edenenü. «Mul om hää miil, et mi raamadukogol oll´ häste tettü krooniga. Ja ku 100 aastakka Põlva raamadukogo tegemiisi om raamatulõ pantu, sis tuu jõud palľo inämbide inemiisini,» löüd Maidla Kati.

Sünnüpääväpidol om viil uuta Määri Andrese ja nuuri muusikidõ Desiree ja Thoma ja tegevä puutri takan kõkkõ toda, midä telefonin om rassõ tetä. Palľo pruugitas raamadukogo latsiteenindüst. Perämädsel aol om inämb nätä nuuri vanõmbit, kiä kuun latsiga sääl mängmän ja raamatit ette lugõman käävä.

Raamadukogost võetas lainus rohkõmb noid raamatit, minkast meediän, innekõkkõ televiisorin juttu om olnu. Perämädse ao kõgõ inämb tahet raamat om olnu Muti Mihkli «Juhani evangeelium». A midä raamadukogojuht esi perämädsel aol lugõnu om? «Loi Vadi Urmasõ «Ballettmeistrit», miä ilmu sarjan «Loomingu raamadukogo». Ja võro keele nädäli puhul võti ette Kübärä Kristi raamadu «Perämäne luidsas», sääl oll´ hulga ärtundmist,» kõnõlõs Maidla Kati.

Midä uut raamadukogo direktri järgmädsest 100 aastast? «Ligembil aastil oodami raamadukogo siseremonti, sammuviisi kultuuriministeeriümi raamatukogodõ kiirendi abiga mi sinnäpoolõ liigumi. Vahtsõ ao raamadukogo omma rohkõmb kogokunnakeskusõ. Paiga, kohe inemise tulõva ummi mõttidõga tetä mõnt tüütarrõ vai koolitust. Sinnäpoolõ raamadukogoelo lätt.»

MÄNNE TIINA PILT

Uma Laul 2026: laulõ autori, hindamiskogo ja kõrraldaja ütidse pildi pääl.

MÄRGOTUS

Kogokunnakeskusõ

Jutuajamisõst Põlva raamadukogo direktriga jäi kõlama mõtõ, et raamadukogo võinu olla inämb kogokunnakeskus, kohe paigapäälidse inemise toova häid mõttit ja kon kõrraldasõ kokkosaamiisi. Päält jutuajamist sõidi müüdä Põlva vahtsõst Hesburgerist ja kääni sinnä sisse. Hinnäst burgerirestoranis kutsva kotus olľ rahvast täüs. Ärimehe omma löüdnü Põlvan kõgõ makõmba kotusõ, kon mooduburgõrit müvvä: õkva katõ koolimaja kõrval. A es olõki kõik sääl koolilatsõ, vahtsõt kotust olli kaema tulnu vanõmba inemise kah. Ja näide suust tulľ teenindäjile kitmissõnno. Ülepää paistu, et inemise tundsõva sääl hinnäst häste.

Nii et kipõsöögikotus või kah olla kogokunnakeskus. Õnnõ tuu piät sääl käüjä hindä jaos selges märgotama, et innekõkkõ omma äriettevõtmisõ luudu tollõ jaos, et kundõdõ käest rahha kätte saia. Burgõrikotus pakk raha vasta kõtutäüt. Raamadukogo tuuiist pakk kosutust hengele ja kinkagi käest rahha är võtta ei püvvä. Nii naa kogokunnakeskusõ sis tõõnõtõist tävvendäse.

RAHMANI JAN
Uma Lehe toimõndaja

UMA LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.
Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin
E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21
Kodoleht: umaleht.ee
Mobvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841, jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Aapo Ilves, Kaido Kama, Ülle Kauksi, Rainer Kuuba, Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpääväello vaeldust löüdä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Pümme ao ilosa võimalusõ

Käen om aasta kõgõ pümmemb aig, ku palľodõl om kimmäle rassõ alalõ hoita rõõmsat miilt ja vägüsi tulõva tummõ mõttõ ligi. Üts võimalus tekütä vaeldust ja helevüst om kaia hulga väärtfilme ja tollõ jaos pakk timahava joba 30aastadsõs saaja Pümehide Öie filmifestival (PÖFF) häid võimaluisi.

PÖFF tuu Taľna ja Tarto kinodõlõ väega kimmä filmiprogrammi. Katõ ja poolõ nädäli seen näüdätäs Taľnan ja Tarton kinno 834 kõrda, nii et ku äripäävä õdagist jõvva-i, saa sõidu suurõmbahe liina nädälivaihtusõl ette võtta.

Olkõ pääle, et mullõ miildüs tiatri inämb, miildüs mullõ väega kinon kah kävvü. Ku Taľnan elli, olli mitu aastakka PÖFFi priitahtlik. Tõlksõ filme, loi teksti pääle ja võti filmitegeläisi vasta. Tuuga käü üten õigus kaia nii hulga filme, ku jõvvat. Seo aig tõi mu ello hulga vahtsit sõpru, ka vällämaalt, ja kasvaſ mu maailma rikka filmikeelega laembas.

Pümehil märdikuu õdagil om nii hää saia ossa melust, trehvädä tutvit. Rahvast täüs saalõn tulõ pääle tävveste ummamuudu tunnõ. Nii kinä om tunda saia, et ka rahvahulga seen võtt hää film su meele niimuudu hindä sisse, et unõhtat kõik ümbreolõva ja elät tävvega üten.

Soovida valli kinonäütämiisi, kohe omma filmi säädjä, näütlejä vai muu tegeläse kah paiga pääle tulnu. Sääne õkvakontakt ja võimalus filmi kotsilõ tegünüid küsümiisi küssü and esierälidse laadingu. Ja seo, kuis kinokaeja kässi kokko pesvä, lämmistäs kah süänd.

Nii kinon ku tiatrin miildüs mullõ salahuisi kaia ka tuud, määndse omma tõisi inemiisi näo ja kuimuudu nimä reagiirvä. Tuu om umaette kaemist väärt mäng.

Filmi avitasõ oppi kiili, andva võimalusõ ütskõik kohe üten reisi ja tegevä ilmanägemise laembas. Ku sul ummõhtõ olõ-i aigu egä võimalust filmifestivaalilõ minnä, saat alosta näütüses Läti filmi «Ulja» kaemisõst, miä kandidiir Oscarilõ ja midä näüdätäs kõigin Eesti kinodõn.

Mu tütrele miildüs väega ütenkuun mukka filme kaia. Lihtsäle hää om ütstõõsõ hõlman lämmä teki all midägi ütenkuun tunda, ikkõ ja naarda, laskõ hinnäst kanda ja seletä latsõlõ noid sõnno, minkast tä arvo ei saa. Ja perän arota filmin nättüt.

Et aasta kõgõ pümmemb aig lännü müüdä süänd lämmisten, palota hulga kündlit, tii kürvidsäsuppi ja võta kiäki hindä hõlma, kinka ütenkuun saa tunda midägi säänest, miä ilmangi meelest ei lää.

Kiä minnu kaits?

PULGA JOEL,
vihalõaetu kodanik

Niimuudu saat küssü esihindä käest. Mõnõ hüä inemise käest võit kah uuri, a muialt tasu-i küssü. Naatas porri aama: et sa ei olõ mõistnu õigõlõ kotsilõ avalduisi tetä. Kõik om võlssi su hindä man, a mitte sääl, kost hädä su manu tulľ. Ja või-olla ei piäki kiäki minnu kaitsma – selle et mis mul sis hädä om…

Ma piät käümä umma velle kaeman, selle et ma olõ timä iistkostja. Ega ma tuud ammõtit es taha, a tõsõ tahtsõva tuud viil veidemb. Seo om sääne tennämäldä osatäütmine, kos sa tiit kõik aig midägi võlssi vai jätät hoobis tegemäldä.

Vallast kõlistõdas ja kästäs toimõndama naada: vellel piät olõma pangakonto ja muu sääne värk. Ja piinü mamsli sotsiaalkindlustusammõtist (SKA) tiidvä viil kõgõ parõmbalõ, et sa olõt jälki loru olnu.

Ma ütle ausalõ, et ummi tütride elu kõrraldaminõ Pärnu liinan lätt mullõ kõvastõ inämb kõrda ku velle elu Võrumaal. Tütärlatsil om vaia koolin kävvü ja näile tulõ ütest tüküst vahtsit asju kaia. Veli õnnõ süü ja vaihõpääl kaes üte silmäga umma kolmõ lambakõist. Midä sa iks timä peräst murõhtat…

A lugu lätt kehväs, ku velle manu tegünes üts «ilma mudsulda» miis kõrvaltküläst. Tä om mu velle hindä käpä ala saanu. Ku velle pension om konto pääle tulnu, sõs avitas tä tuud är kõrralda. Sõit eskinä taksoga müüdä Varstut ja käü poodi man laiaman. Veli ei julgu midägi üldä. Telehvooni om tä velle käest är võtnu ja viisakamb säng om kah kutsmalda külälise perält. No ku ütel om «visiuun» olõman, sõs inämbüste omgi tõnõ sääl kõrval, kiäl suuri plaanõ ei olõ, küländ vakka. Mis sääl inämb porgata, ku om teedä, kohe minnä ja ku palľu viinuskit võtta.

Kaivatus sai tuu «sõbra» Maareki* pääle egäle poolõ. Vallast ülti, et nimä ei saa midägi tetä. Näil om pääleki puhkusõl tuu ineminõ, kiä võinu aśaga toimõnda. Vald tunnus peris küündümäldä tollõn küsümüsen.

Politsei ommava ülnü, et tulõ avaldus tetä. A ku jäät näide pääle luutma, saat arvu, et midägi ei sünnü. Politsei jutt om sääne: mu veli om esi lasknu päti tarrõ ja mi vahmiil om esi kõgõn süüdü. Soovitiva kohtumajja minnä ja säält api pallõlda. Seledi politseilõ, et vellel olõ-i tuud mutsu ja päälenakkamist niipalľu, et hinnäst pätte iist kaitsa. Sõs tulľ vällä, et tuu ollõv mu hindä süüd, selle et ma olõ-i hüä iistkostja olnu. Et ma piät õks vellel silmä pääl hoitma.

Pruuvsõ uma velle tegemiisil sõs silmä pääl hoita niipalľu, ku tütride kasvatamisõst aigu üle jäi. Näi tuud pätti Varstu kohvipoodin. Küsse tä käest, kas tä omgi tuu Maarek, kinka ütski toimõ tulõ-i. Maarek sai väega rõõmsas ja üteľ, et om muiduki. Ma ähvärdi, et ku tä viil kõrra velle elämiste trehväs, sõs lätt täl halvastõ. Tä üteľ vasta, et asi selge. Ma jäi uskma. Võti velle autu pääle ja sõidi timäga Villändi liina kaema ütte elämiskotust, kon om mitmit säändsit inemiisi kuun ja tuldas ummi asjuga toimõ.

Villändin vellele miildü. Valisi hindäle tarõ vällä, sääl kõik kemps seen ja uma mõskmisnukakõnõ kardina takan. Uma säng ja kapp ja lavvakõnõ. Palľu tälle sõs vaia om. Ma kiti kah, et tarõ om lämmi, välläst puid ei piä tuuma ja siibri kinnipandmisõ peräst piä-i murõtama. Ja päävän andas neli kõrda süvvä kah viil.

Veli olľ kimmäle tuu puult, et Varstust tulõ är tulla. Turvakodu tüütäjä küssevä velle käest, kas tä om varrõmba Mulgimaal käünü. Veli es mäletä, et olõssi. Ma tsusassi vaihõlõ, et veli om tettü Mulgimaal ja ku mi 1977 keväjä Võrumaalõ kolisimi, olľ imäl joba suur kõtt. Veli sündü Võrul suvõ lõpul. Sümboolnõ värk!

Sõidimi tagasi Võrumaalõ. Varstun meid majja es lasta, Maarek olľ hinnäst sääl sisse säädnü. Ma lätsi võtit otsma, niikavva lasti veli tarrõ, a mu iin jäi ussõkõnõ kinni. Es loe tuu, et veli olľ tarõn. Es olõ veri viist paksõmb.

Helisti sõs numbri 112 pääle. Lubati politsei appi saata. Ildamba kõlisľ politsei mullõ ja tahtsõ hirmsalõ määndsitki detailikõisi täpsüstä. Ma valgusti pümmet võimumiist, nigu mõistsõ. Tä üteľ tuupääle, et puuküürnigu nõstõtas õks vällä ja viiäs naabriküllä är kah. Ma joba mõtli, et olõgi väiku võidu saanu.

Viil ildamba kõlisľ üts vanõmb politseiherr ja üteľ, et nimä joht tuu Maareki peräst vällä sõitma ei nakka. Minku ma kohtumajja ja kurtku noilõ hätä, et ma ei päse inämb umma majja. Ma ütli, et ma võta sõs puuhalu ja nakka tuud Maarekit arstma. Tuupääle lubasiva vällä sõita ja minnu är viiä.

Puuhalgu ma es võta, selle et tütrekese tulõ jo suurõs avita ja vangimajast om tuud rassõ tetä. Ja ku olõssi ussõ maaha löönü, sõs olõs perän pidänü esi tuud remontma…

Vanast ülti, et egä külä piät ummi santõ esi kantsõldama. Kas nüüd om kuigi tõisõldõ? Nüüd ma loe päivi, ku veli saa är Villändi liina minnä. Sääl om õks kimmäs asutus ja tegemiisi juhendaja avitas päivä õdagu poolõ saia.

Hõel lugu om tuuga, et velle rahakõsõ saava otsa, selle et täl om tuu naabrikülä pätt süütä ja juuta. Nii et edimäne turvakoduarvõ tulõ vast mul hindäl kinni tampi. Ildamba võta velle arvõlt tagasi. Muiduki om perän vaia SKA mamslitõlõ arru anda, et kuis nii. Saman, tuu näile ei putu, et velle raha iist poodist viina ostõtas ja taksosõitu tetäs.

Ma looda, et seo lugu om oppusõs. Ei jää seo jandi pääle kuigi tunnõt, et olõt uman Eesti riigin ja sust hoolitas. Vai omgina tuu huulminõ, ku kõik sullõ teedä andva, midä sa olõt võlssi tennü?

Varstu poodi man hooliti külh, ülti mullõ, et ku mul kohegi minnä olõ-i, sõs või minnä näide poolõ üüses. Terve Varstu om tuu pätiga hädän ja kiäki ei mõista avita. Abis olnu, ku uma sugulasõ tuu päti kodutallu är veenü. Sõs jääs Varstun mõnigi asi varastamalda ja inemiisil om murrid veidemb. Ma proovi kohtu kaudu tuu saksa umast majast siski vällä saia. Ku tuu ei avida, sõs jääs umakohus viil alalõ.

** Päti nimi om muudõtu.*

Kaemi üle ola tagasi

Pikäaolinõ kuulmeistre SÄINASTI ENE, kiä om muiõ ainidõ siän opanu aoluku kah, tulõtas miilde sündmüisi aost, ku Eesti vahtsõst esisaisvas sai.

Märdikuu tõnõ puul

1986. aasta 28.–29. märdikuul olľ Kadrinah edimäne Eesti muinsusihoitjidõ nõvvopidämine. Järgmäne aasta luudi Eesti Muinsuskaitsõ Selts.

***

1987. aasta 16. märdikuul tunnisľ Sauli Bruno valitsus (Eesti NSV ministrite nõvvokogo) süküskuul aoleheh Edasi ilmunu IME ettepanõgi aśatundmatus, a tuu pääle nakaś rahvas viil inämb esisaisva majandamisõ ettepanõkit tugõma.

***

1988. aasta 16. märdikuul kuuluľ Eesti NSV ülembnõvvokogo eräkõrralidsõl kokkosaamisõl hinnäst korgõmbas võimus Eestimaal.

20. märdikuul saadõti Võro raudtiijaamast Moskva rongi pääle Saarõ Ain perrega. KGB laśk täl valli, kas sõita är Ruutsi vai pantas rahutuisi kõrraldamisõ iist kinni.

30. märdikuul tetti ENSV Tüükollõktiive Liit, esimiis Nugisõ Ülo.

***

1989. aasta 17. märdikuul võeti vasta ülembnõvvokogo valimisõ säädüs, saadigukandidaadi pidi olõma vähämbält kümme aastat Eestih elänü ja 21 aastat vana.

25. märdikuul nakaś pääle linnuliikminõ Taľna ja Tokholmi vaihõl.

***

1990. aasta 15. märdikuul panti paika Eesti Panga rahareformi nõvvokogo, rahandusministri olľ Milleri Rein. Tsihis säeti uma raha tarvitusõlõ võtminõ.

***

1991. aasta 15. märdikuust nakaś pääle piirikontroll majanduspiiri punktõh, raudtii piirijaamuh, rongõh inne vai pääle piirist ülesõitmist, sadamih ja linnujaamuh.

***

1992. aasta 21. märdikuul tetti neläst hääpuulsõst eräkunnast Rahvuslik Kuunderäkund Esämaa, esimiis Laari Mart.

***

1993. aasta 24. märdikuul nimmaś üleilmnõ nuuriütisus Junior Chamber International pääministri Laari Mardi maailma kümne tähtsämbä noorõ inemise sekkä.

26. märdikuul võeti pääle Pärnu suurtii pääl politsei laskmist kinni inneskine jäägrikompanii ülemb Kommeri Asso.

***

1994. aasta 17. märdikuul olľ Vinnemaa ütepuulsõlt lõpõtanu Eesti-Vinne piiri maahamärkmise, pandnu 682 piiritulpa ja tennü 15 piiripunkti. 23. märdikuul käve Vinnemaa president Jeltsin Petserimaal piiri üle kaemah ja üteľ, et Vinnemaa anna-i är jalatäütki maad.

***

1995. aasta 24. märdikuul kiroľ pääministri Vähi Tiit ala avaldusõlõ Eesti vastavõtmisõs Euruupa Liitu. 28. märdikuul esiľ Eesti avaldusõ Euruupa Liidu liikmõs saamisõs.

***

1996. aasta 14. märdikuul teivä Vähi Tiit (Kuunderäkund) ja Savisaarõ Edgar (Keskeräkund) Taľna volikogoh ütistüü kokkoleppe. Taľna liinapääs sai Lepiksoni Robert. Tuu kokkoleppe pääle lätś Reformieräkund 21. märdikuul Vähi kolmandast valitsusõst är. Vähi jäi vähämbüsvalitsusõ pääministris, välisministris sai Kallasõ Siimu asõmõl diplomaat Ilvese Toomas Hendrik.

Laube Valev: kodu om lihtsäle olõman

Varstu poiss Laube Valev lätś 15aastadsõlt Tartulõ kuuli ja paar aastat ildampa Eestist är. Tä opsõ Itaalian ja Ameerikan ja elli aastit New Yorgin. Seo aasta tulľ tä tagasi kodomaalõ.

Mis sa tiit, Valev?

Juhi Florida turundusagõntuurin Dragon Horse Agency kunstmudsu tsihti, miä tähendäs, et oppa inemiisi ja massinit ütenkuun tüüd tegemä. Uma New Yorgin luudu stuudioga tii brände ja internetilehti ja avita Eesti ja Põĥamaiõ ettevõttil Ameeriga turulõ minnä. Anna viil vällä inglüskiilset välläannõt The Northern Voices, miä kirutas Põĥa-Ameeriga eestläisist, lätläisist, suumlaisist ja tõisist põĥala rahvist.

Seo kõgõ kõrvalt tii asju, midä kiäki ei telli, näütüses viiulilugusiid, arvudimängu savvusannast ja muud. Opi vahtsõst rahulikult elämä. Taa perämäne om kõgõ rassõmb tüü, a üteliisi tuu kah, mink peräst ma kodu tulli.

Määne paistus elo Võromaal päält pikkä ärolõmist?

Tulli tagasi, selle et olli väsünü. New Yorgin elli aastit säändse huuga, kon puhkus paistu ku laiskus, ja ütel aol üteľ kihä üles. Mul om ülearvu suur herevüs. Olľ aig, ku ma es suta üle uulidsa minnä ega söögipuuti sisse astu. Olõ tuust avalikult kõnõlnu ja ei näe põhjust taast kõnõlõmada jättä. Aastidõ joosul olõ opnu seoga elämä ja umma rahhu löüdmä.

Võrumaa tii-i kedägi üleüü terves, nii lihtsä tuu ei olõ. A tan ei ooda kiäki, et ma kõik aig midägi tennü ja kiäki olnu. Pümmel põimukuu õdagul lätsi aida, hiitse muru pääle pikäle ja loi kokku neli sadavat tähte. Ma ei mäletä, kuna ma viimäte niisama maan pikuti ja midägi es tii, ilma et olõs hinnäst süüdü tundnu.

Miä om tan muutunu, miä samas jäänü?

Kõgõ inämb olõ esi muutunu. Lätsi tast är poiskõsõn, kiä tahtsõ midägi maailmalõ töösta. Tagasi tulli ku miis, kiä taht üüse rahulikult maada. Külä paistus vagatsõmb, ku mul meelen olľ, a vast tei ma esi vanastõ kõvõmbat larmi.

Suvõl kai aian mehiläst, kiä tsiiruľ ümbre, ja mõtli, et tä om är essünü. Perän loi, et nii opva mehidse uma taru ümbrüst tundma: tegevä tsõõrõ, et kodutii miilde jäänü. Seo anď mullõ suurõmbat trüüsti, ku selletä mõista. Ka mu tii om käünü tsõõri pite, läbi mitmõ riigi ja ammõdi, vahepääl olõ tuud häbendänü. Vai äkki es olõ tuu essümine, a hoobis hindäle kaardi tsehkendämine?

Tuu om kah samas jäänü, et kiäki tii ei su tulõmiisist ega minemiisist suurt nummõrd. Vanastõ olli tsipa pahanu, no om seo kõgõ suurõmb kergendüs.

Säädset ildaaigu kokko väiku 3D-mängu, kon saa savvusanna küttä ja võro-, eesti- ja soomõkeelitsit sõnno oppi. Kuis sääne mõtõ tulľ?

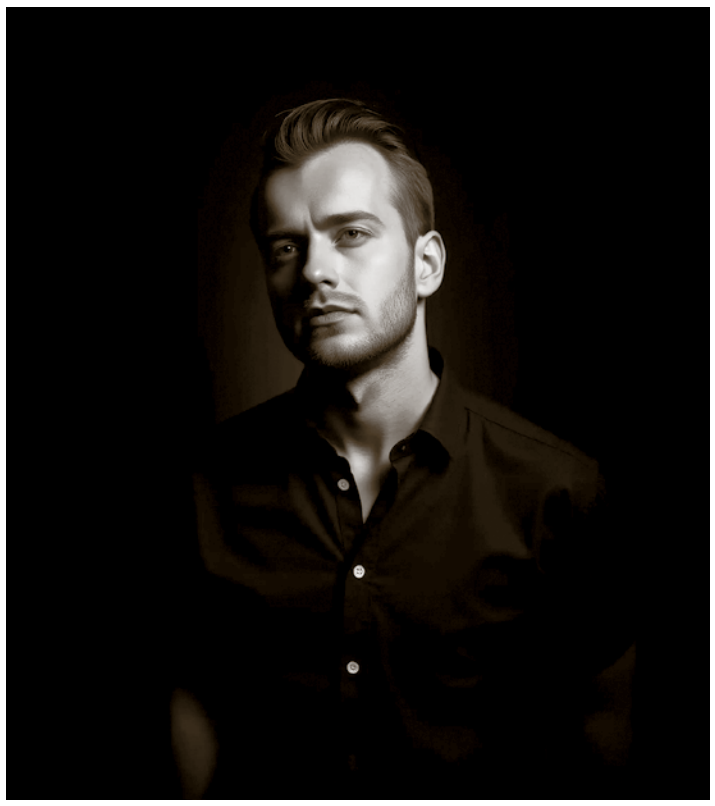
Olõ aastit pruuvnu vällämaal selletä, miä om savvusann, ja egä kõrd hättä jäänü. Ütlet: korstnalda sann, ja sullõ kaias otsa, nigu olõs sa midägi võlssi tõlknu. Mõtli, et las inemine esi kütt sanna ja näge.

Mäng om kümmekund minutit pikk: tuut puu, kütät ahju, lasõt savvu vällä ja oodat. Egä sammu man saat mõnõ sõna võru, eesti ja soomõ keelen. Mängun om 39 luku ja päält poolõtõõsõ tuhandõ vana foto Eesti muusõummõ kogudõst. Kaardi pääl om 167 Vana-Võromaa ja Setomaa küllä ja liina.

Kõgõ inämb opsõ mängu teten esi. A kavva är olnu inemine ei panõ esi viku tähele ja mul om hää miil, et paikligu inemise omma avitanu teedüst jaka ja omma umma arvamist ütelnü. Mäng om massulda ja tollõ löüd aadrõsi savvusann. valevlaube.com päält. Ku mõnõl lugõjal om vannu pilte uma külä sannast vai kiäki löüd mängun viku, sis või mullõ kiruta valev@valevlaube.com. Hää meelega panõ midägi manu ja tii paranduisi.

Mille piät tähtsäs savvusanna tutvas tetä?

Kiruti ildaaigu väläeestläisist ja panni tähele ütte mustrit. Edimäne põlvkund vällämaal mõist viil inämbüisi kõkkõ,

Laube Valev.

tõnõ puult, kolmandal om alalõ vanaimä retseptivihk, a inämb palľu tetä ei mõista. Mõistmisõ kaosõ inne ku mälehtüse. Sama või juhtuda savvusannaga kodumaal, ku seo jääs õnnõ raamatudõ ja nimistüle.

Mullõ hindäle om savvusann tähtsä viil tuuperäst, et sääl saa-i midägi kipõstõ tetä. Kütät puul päivä, oodat, ja kiäki ei küsü, midä sa seo aoga är teit. Inemiisile, kiä omma harinu kõik aig kohegi jõudma, om seo kõgõ parõmb oppaja. Maailman omma parhilla sanna moodun, lämmind saa osta egält puult, a uutmist ei saa. Seod meil mõistõtas ja säänest asja mass tõisilõ kah näüdädä.

Midä and sullõ viioli mängmine ja pillilukõ vällämärkmine?

Viiuli man piä ei midägi selletämä. Olõ pillipallu kirja pandnu viistõistku aastat, egän liinan ja riigin, kon elänü olõ. Neo omma nigu mu päivik. Ku viisi õkva üles ei märgi, kaos tä är ku unõnägu.

Kõgõ isikligumba luu kiruti aol, ku mul olľ väega rassõ. Tahtsõ, et minnu rahulõ jätetü, samal aol tundsõ tassakõistõ, et mul om api vaia. Sõnnuga es mõistnu ma toda sis kinkalõgi üteldä, viiuliga sai. Tervessaamisõ aol sündü terve plaat ja panni toolõ nimes «Equinox», püürüspäiv, selle et sis om valgust ja pümehüst ütepalľu. Päält tollõ om mul ilmunu kats muusigaalbumit ja üts sõnalinõ EP, midä saa kõigist platvormõst kullõlda.

Täämbä ma kullõ noid lugusiid ja mul olõ-i inämb vallus. Om lihtsäle hää miil, et neo kirja saiva. Parhilla säe sammu viise elektroonilistõ muusikadõ ja tulõ vällä, et ka kurvast luust saa tandsuluu tetä.

Ku mõtlõt täämbädse Ameeriga pääle, sis mis mõttõ pääha tulõva?

Kõgõpäält mõtlõ inemiisi, mitte uudissidõ pääle. Elli sääl 12 aastat, inne toda viil kats aastat Itaalian. Mu sõbra omma iks sääl. Vällämaal olõk andsõ piaaigu kõik, miä mul ammõdi jaos vaia om: haridusõ, julgusõ ja uskmisõ, et Varstu poiss või kah midägi suurt ette võtta. Seo iist jää Ameerigamaalõ kõgõ tenuligus.

A tä võtsõ kah hulga. Sääl küstäs «Kuis lätt?» ja ainumanõ õigõ vastus om «Umbõ häste!». Vastassi niimuudu aastit, sis kah, ku tuu inämb ammu tõtõ es olõ. Siist kaiõn näe, et palľu omma sääl sammamuudu väsünü, õnnõ taha ei tuud vällä üteldä.

Uudissist paistus Ameeriga kõvõmba helüga ja vihatsõmb, ku tä harilikun elun om. Ma tiiä tedä ku tasalikku maad kah, kon naabri hoit ust vallalõ ja võõras ütles uulidsa pääl, et sul om illus mäntli. Seo om mu tõnõ kodu ja ma hoia tälle kõgõ pässä.

Kas maailm om su meelest suur vai väiku? Kas tüüd saa üle ilma tetä sis kah, ku esi Eestin olõt?

Floridalõ jõvva läbi ekraani üte sekundiga, a Võrulõ ilma imäldä ei jõvva, selle et mul olõ-i juhilupa. Nii et kumb om kavvõmbal?

Tüüd saa üle ilma tetä külh. Florida-aig om meist säidse tunni takanpuul ja kliendil om ütskõik, kon ma istu. Parhilla tii seod hoobis tõistpite: avita tast Eesti ettevõttil Ameerikadõ jõuda, selle et tiiä, midä ostja sääl kuulda taht. Tuujaos pidi esi katstõist aastat är olõma.

A seo, et tüüd saa egäl puul ja egäl kelläaol tetä, ei tähendä viil, et pidänü tegemä. Parhilla om mu maailm parasjagu väiku: üts laud, üts akõn, üts mõts. Ja sõbra ookeani takan, kedä ma igätse. A mõlõmba omma kõrraga olõman ja ma ei piä inämb näide vaihõl valima.

Määndsit valimiisi soovitat tetä täämbäidsil Võromaa nuuril?

Ku heng kuts, minke är ja ärke tundkõ tuu peräst süüd. Nuurusaig om kõgõ ilusamb ja om jõudu, et tagasi kah tulla. Tundkõ rõõmu umast huvist ja olkõ uhkõ uma unistusõ pääle. Päält tuu, võtkõ midägi kotust üten: kiil, pill, mõistminõ sanna küttä vai lihtsäle nätä inemise sisse, ku kinkalgi om api vaia. Maailman om tuu ti kõgõ suurõmb parõmbus, esiki ku kotun paistus taa kõgõ harilikumb asi.

Ja ku olõti ütel pääväl är väsünü, sis ütelge tuu vällä. Ma uutsõ palľu kavva ja luutsõ, et kiäki tõõnõ pand tähele. Lõpus sai esi arvu, et tulõ api küssü, ja ku küsse, sis toda anti kah. Abi küsümine ei olõ nõrkus ja kodu tulõminõ olõ-i kaotus. Kodu ei küsü, midä sa är teit, tä om lihtsäle olõman.

Küsse RAHMANI JAN

Tundõ läbi elo

Uma Lehe kiräsaatja URMI AILI om kirja pandnu, määndse tundõ inemisel elotii pääl ette tulla võiva, ja tuu noidõ kotsilõ näütit elost.

21. Stress ja depressioon

Stressilõ ei olõ ravvi ja stressi ei saa är kah hoita. Saa õnnõ uma elo häädüst paranda ja stressiga harinõda. Stress om kihä ohosais, mis teküs mitmõsugumaidsi häti peräst.

- Suurõ oodussõ ja saavutusõ – ku inemine uut hindä käest ülearvo palľo, midä tä ei suta tetä.
- Rahulolõmalda olõk, kurb miil – mi kihä ja vaim omma väsünü ja meil omma halva tundõ.
- Eräle ja ütsindä olõk – üleväsümine, tõisiga läbikäümine om vastamiilt, tahtminõ olla ütsindä, et kiäki ei sekässi.
- Püürdümäldä eräleolõk ja huvikaotus – süü- ja häbütunnõ, et ei saa minkagi toimõ, kaos huvi nii tüül ku ka koton.

Päämine stressireagiirmine omgi: võitlõ vai pakõ. Kes omma tugõvamba, nuu nakkasõ stressi põhjuisi vasta võitlõma, kes nõrgõmba, noil om väega rassõ stressist jako saia.

Ku stressist jako ei saa, lätt tuu edesi depressioonis, millel om stressiga palľo ütesugutsit tunnusit. Mano tulõva tahtmalda tahtminõ ikkõ ja tunnõ, et elo ei olõ elämist väärt.

Näüde elost

Olľ koroona-aig, kiäki kellelgi külän kävvü es tohe.

Naanõ, kes muido käve sõbral külän, jäi keskmädse rasõhusõga koroonahaigõs ja olľ koton. Sõbõr jäi kah rassõlt koroonahtõ ja viidi haigõmajja, kon tä olľ neli kuud. Luutus elolõ olľ edimält peris kistunu, tä sai hingädä õnnõ aparaadiga. Naanõ murõhť väega sõbra tervüse peräst, helisť pia egä päiv haigõmajja ja küsse arstõ käest haigõ tervüse kotsilõ. Pikkä aigu olle vastusõs, et eloluutust ei olõ, vai ku jääski ello, sis peris sandis tsõõrituuli, selle et kopsu omma väega läbi.

Naanõ olľ koton niimuudu depressioonin, et silmävesi juusť ilma ikmalda kah, ja nii mitu kuud. Sõbra tervüs naaś jo pikäpääle parõmbas minemä.

Et kinkagi kõnõlda es olõ, olľ ainumanõ seldsiline telekas. Ütskõrd naaś naanõ takastperrä kaema seriaali «Eesti, nüüd siis vabariik» jakõ. Kai mitu päivä, kooni lõpuni vällä. Kon nalľa sai, sääl tulľ jo naar kah vällä. Ja kae imeht, pääle kaemist lätś tujo parõmbas ja nii sai depressioonist kah võitu. Ja sõbõr sai kah iks peräkõrd jalgo pääle.

URMI AILI

Lugu lätt edesi

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kama

Seol nimel om Eestin 53 kandjat. Nimekujul *Kamma* om kandjit veidemb ku kuus. Nimi panti säitsmän kotussõn vanan kiräviien kujul *Kamma*.

Üts vana kotus olľ Tähtvere Rahinge külä, kon seo nime saiva Kama ja Kõpla talust peri sugulasõ. Rahingel olľ 1731 kolm *Kamma* lisanimega peret. Kõgõ varahampa – 1586 – om Tähtveren kirja pant *Peter Kama* Soinaste külän. Ka Pangodi ja Pilka mõisan pantu Kama nimi või olla köüdüssen Tähtvere suguvõsaga.

Põlva kihlkunnan Peri mõisan seo nime saanu Kama Jaani ja Tuuma esä olľ Mihkli, kerigukirän Kama Mihkli, mõisakirän Lambi Mihkli. Tä esä Jüri olľ olnu Perilt peri, a Räpinäle pagõnu, poig Mihkli tulľ 1783 Perile tagasi. Kimmäs ei olõ, a usku või, et Räpinä Kama olli seo perre sugulasõ. Säälpuul olli 1730. aastil Kama (*Kamma, Kachma*) Võika Peedo Haavapää külän ja Kama Mihkli Nulga külän. Viimädse kottalõ om jäl teedä, et tä olľ Tähtverest tuud.

Tsooru mõisan sai seo priinime Sudõsaarõ Hindriku sulanõ Hans, Kama Hansi poig. Tä võisõ olla peri sama mõisa Kama talust.

Villändi mõisa Savikoti külän sai Kama nime üts suladsõpere. Mulgimaal Vana-Kariste mõisan sai Kama nime küländ suur suguvõsa, miä olľ arvada peri Kama-Piitre talust (nüüt kutsutas tuud Koigu talu). Kariste Kama lisanimi om kah vana, Kamali külä – Kama-Piitre talust mitte kavvõdal – vanõmb nimekuju om *Kammaküla*, a näütüses 1601 *Kammell*.

Nigu nätä, om perekunnanimi saad päämädselt vanast lisanimest. Tuu lisanimi või tulla mitmast eri sõnast. Sõna *kammal* : *kamala* 'ruhmik' suuri kässiga inemise lisanimes ja perän lühenü kujulõ **Kama* om võimalik. Söögi nimi *kama* om kah võimalik. Sõna *kama* piässi tulõma vinne sõnast *kom`õ* (*комы*) 'saiakõsõ, leevä, pannkoogi', kon rõhulda *-o* kõlas nigu [a]. Räpina Haavapää Kama Mikku om revisjonin 1638 nimetet vindläses (vinne usku?). Ka vinne, valgõvinne ja ukraina nimmi hulgan tulõ *kom`õ*-algust ette.

Eestistämisel om är muudõt nimi Kamma, üts kõrd nimes Kaaret Talľnan ja üts kõrd nimes Sinisalu Pornuse vallan.

SAARÕ EVAR

PILT KRUUTUSÕ KOOLI PILDIKOGOST

UMAKEELINE ÕDAK KRUUTUSÕL. Kruutusõ koolin olľ 9. märdikuul võrokeeline esäpäiv ja märdiõdak. Külän olli ja muusikat teivä Rahmani Elo ja Jan. Rammuli Tiit tekk mõtsaeläjide tüütarrõ, Haljaku Tarmo opaś ragulkaga täppilaskmist, Seene Piitre näüdäś, kuis tüütäs kablailmajaam. Kuun latsiaiaoppajidõga sai linnukit meisterdä, Mallene Sigrid opaś märdimaskõ tegemist (pildi pääl). Viil sai värvi rahvarõivit, tetä võrokõisi lippu, kaia umakeelist kirändüst, täütä tüülehti ja mängi savvusanna lavvamängu. Kohvitarõ iist hoolitś Sabre Aime uma 8. klassiga, õdagut vidi Möldri Tuulike.

Rändäjä õdagulaul

URMI AILI

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Aasta olľ sis 1972. Käve meditsiinikooli viimätsel kursusõl, ku imä haigõs jäi ja pidi haigõmajja minemä. A imäl olli eläjä, kedä tulľ tallita. Õnnõs olľ talv, lehm olľ kinni ja nüssä es olõ tedä vaia, a lisas lehmäle tahtsõ õhvakõnõ ja lamba iks süütä.

Pidi nuu kümme päivä egä õdagu pääle kuuli Tartost kodo sõitma ja hummoku kuuli tagasi. Bussi päält jäi viil viis kilomiitret, mis tulľ jalaga kõndi. Õdagu lätś jo varra pümmes. Tii olľ laǵa ja pelädä nigu es olnugi midägi.

A mõtsanukast tulľ kah läbi minnä ja sis tulľ iks hirm pääle. Lauli väiku helüga, et mõtseläjä kuulõssi ja tii veerest minemä läässi. Kõvva es julgu laulda, selle et üte kõrvaga kulssi, ega kiäki hellü ei tii.

Ku taivas olľ selge ja kuu paistu, olľ tii valgõ ja kõik nätä, sis es tulõ hirmu kah. A ku olľ pilven ja viil tuul kah puhksõ vasta näko lumõloppa, sis olľ kül jälle. Külm ronisi vägüsi krae vaihõlõ. Puu ja puhmu liikuva, nigu olõssi kiäki minno mõtsan pasnu. Sis olľ külh nii, et nakka vai juuskma, a kos sa jõvvat, är väsüt. Kodo sai iks veeränd tunni varramba ku muido. Ja hää ollegi.

Lätsi lauta. Eläjä olli hinnäst kette külest valla pästnü ja lauda segi tuustnu. Andsõ sis mul näid vahtsõst uma asõmõ pääle aia ja kinni panda.

Üts õdak olle välän 25 kraati külmä. Sis olľ kül väega illos kõndi. Lumi krogisi saapidõ all ja helgeľ kuupaistõl, nigu olõssi taivas maa pääle sadanu. Olli vast paar kilomiitret är kõndnu, ku naksiva virmalidsõ mängmä, iks sik-sakk korgõmbalt ja sik-sakk madalambalt. Puul taivast olľ näid täüs. Kõgõ rohkõmb olľ rohiliidsi, a kõllatsit kah ja eski mõni roosa hüpäś sekkä. Tuu olľ nii illos kaia, et ma õkvalt tükk aigu saisi ja imehteli. Varba naksi külmämä ja tulľ edesi kõndi. Ma ei olõki nii suurt virmaliidsi mängu inämb nännü ku tuukõrd.

Mõni õdak, ku kuud es paistu ja pilve kõik taiva kinni panni, olľ nii pümme, et eski tiid es näe. Õnnõs olľ mul patareilamp kõgõ üten. Ütskõrd jäi lambi valgõhe tii veeren võson kellegi silmä. Ma jäi õkvalt saisma, esi hirmust kangõ. Äkki karaś puhmast vällä leto (halljänes) ja naaś mino iin tiid pite juuskma. Ullikõnõ, es lää mõtsa är kah, mugu litsõ tükk aigu. Ku lambi kõrras är lasi, sis kattõ är.

Kõgõ hullõmb ollegi tuu mõts. Ku säält jo vällä sai, sis nurmõ pääl ma inämb es pelgä. Et ikäv olľ niisama kõndi, naksi luulõtama. Aiõ mõttõn sõnno riimi. Kodo saiõn kiroti kipõstõ üles, et meelest är ei läässi. Nii sai mitu luulõtust valmis.

Nuu kümme päivä, mis ma egä õdagu taad ütte ja samma tiid pite kõndsõ, olli siski egä kõrd esimuudu ja omma mullõ elos aos miilde jäänü. Mul om tuust aost alalõ eski luulõtus vanast pedäjäst, mis olle luuduskaitsõ ala võet.

Sa, vana petäi mäe pääl,
nii suur ja võimas sa.
Su kroon om kavvõst nätä säält,
ku tulõ kodo ma.

Ku olõ väsünü ma tiist,
sis puhata või siin.
Ja rännumehe kombõl sis
ma istu maaha siin.

Küll kohisõt sa tuulõ käen,
ku mitmõ valla laas.
Ma sinon iks viil kaitsõt näe,
ku tulõ kodo taas.

Langõtõt jõuluotsus

Riigikogo targõmba pandsõva pää kokko ja mõtliva, et piässi vahepääl mitteuskmisõ asõmõl hoobis uskma. Et kõik aig kõnõldas, kuis kiäki kedägi ei usu, hää meelega tsuskasi kasvai naabrimehele ribiluiõ vahelõ väidse. A seokõrd võisi tetä tõistmuudu. Om jo illos jõuluaig tulõman.

Mõtõldu-tettü. A kedä usumi? Kutsumi kõgõ tähtsämbä ministri, pääga pääministri kotusõ pääle. Pääministri tulľgi. Pää hirmsalõ pulkõ täüs. A mille? Selle, et ei tiiä jo, mida kõikõ võidas küsümä naada. Om jo vanast aost teedä ütelüs: üts ulľ mõist rohkõmp küssü, ku sada tarka vasta kosta. A ku viil 101 küsümä nakkasõ…

Ja nii olľgi. Tollõ asõmõl, et naada õiõndama, usksõvagi kõik lihtsäle pääministrit, ilestivä pääd kah. Ku joba tähtsä pää om kätte saad, sis massa-i tedä siski niisama tühju kässiga är laskõ. «Kirvõst! Toogõ mullõ kipõlt kirvõst!» röögäť Riigikogo juht, tuu edimäne miis. Kirvõs pääministrile kätte. «Kirvõs olõ-i mängoasi, ragogõ tuu päähä!» üteľ kiäki. Tõõnõ targuť: «Kirvõs om tüümehele abimiis.» Ja sis pallõldigi pääministril rahvasaadikilõ üts illos jõulukuus tuvva. Pääministril nakaś hääst meelest maru kipõ, pandsõ õkva padavai mõtsa poolõ. Suurõst ilost, et nii häste lätś, panõ-s miis tähelegi, et langõť laanõh kuusõ asõmõl hoobis tähtsä otsussõ. Ja mis viil hullõmp, võtsõ tuu viil üteh kah.

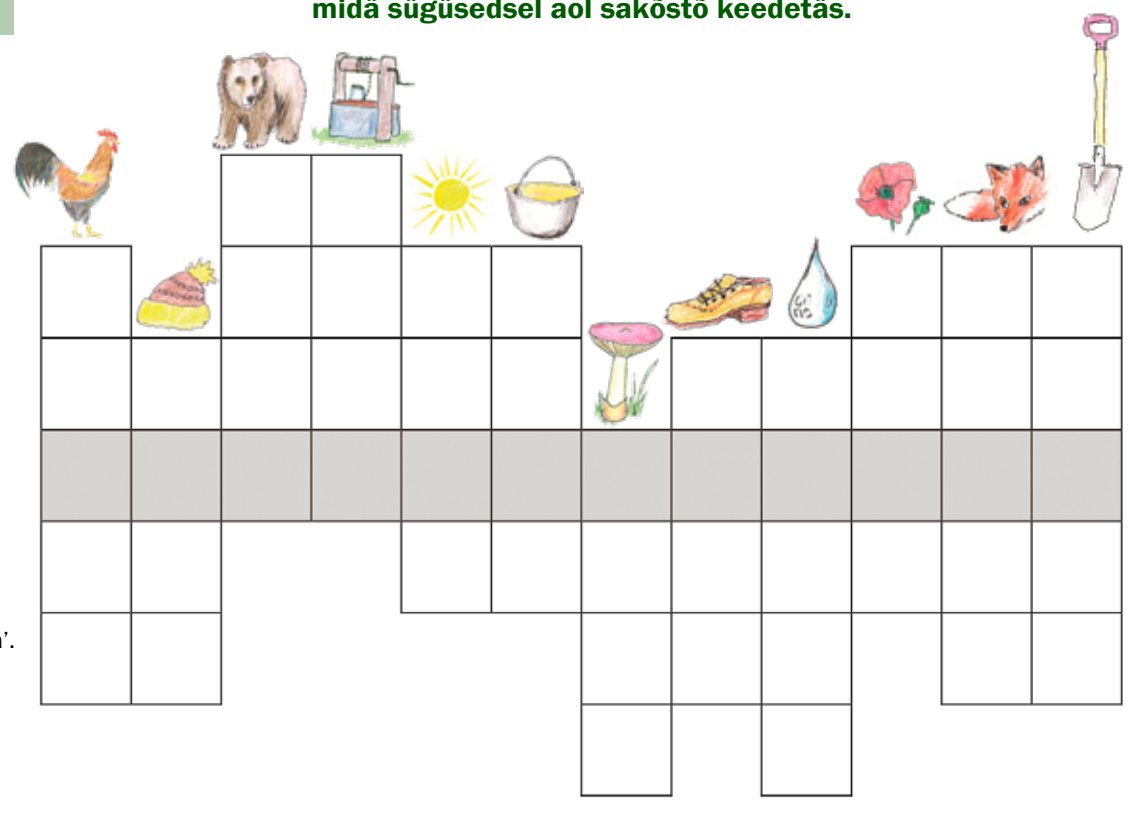
Ku sis hääl meelel otsussõga Riigikokko tagasi jõudsõ, lätsivä saadikidõ silmä suurõs nigu tõllaratta. «Kulla miis, mis sa olõt tennü? Mille külge mi uma ilosa ehte panõmi? Sa olt jo otsussõ toonu, a mi tahtsõmi kuust! Mille mano nüüd jõuluvana istma tulõ panda? Koh mi ilosahe laulda saami?»

Kratsõva kõik tükk aigu ummi tarku päid. No midä sa tiit otsussõga, mis om vasta võet ja om viil hää kah? A vajja olľ jo hoobis jõulupuud, mitte otsust. Mõtliva nii kavva, et jõuluvana jõudsõ joba peräle. Tuu kai perrä ja üteľ: «Olõ-i hätä, mullõ miildüs tähtsä otsus palľo rohkõmp ku kirriv jõulupuu.» Käändsevä sis saadigu kah ütstõõsõ poolõ, leiva käega vasta otsaesist. Tõtõstõ, pääministri tähtsä otsus om jo palľo parõmp ku paari nädäli peräst är kuionu kuus. Tuu viskat är vai ku puul vidä, sis topitas pliidi ala ja saa veidükese lämmind. A hüvvä otsust saat iks vahtsõst ja vahtsõst nukatakast vällä tuvva ja näüdädä, kuis iks nii häste lätś, kuis mi iks nii targa ollimi.

HILLEPI EINAR

Latsilõ

Täüdä' är' ristsõna. Vastussõs saat teedä' üte söögi nime, midä sügüsedsel aol sakõstõ keedetäs.

Vastus saada **üte nädäli joosul** meiliaadrõssi pääle
latsinukk@umaleht.ee
vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka **postiaadrõs.**

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva
Võro instituut
ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastussõ':
1. Puu'. 2. Värmi'. 3. Puuvilä'.
4. Mutuga'. 5. Anoma'. 6. Aiavilä'.
7. Jalavaŕo'. 8. Nädälipäävä'.
9. Liina'. 10. Maŕa'.

Avvohinna saava'
PRUUSA REMI ja EMIL Võrolt.

Parm tsuskas

Naľapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Muda Mari pajatus

Pümme nigu üü

Ma kuuli raadiost, et täämbä om üleilmalinõ miihipäiv. Päämidselt kõnõldas miihi tervüsest. A ku aknõst vällä kaia, tulõssi kõiki tervüse pääle mõtõlda. Nigu kell är kääneti, olõs õkva ku kott päähä tõmmat. Joba edimäne iispäiv olľ asi hõel. Hummogu olľ pümme, õdagu olľ pümme ja eski päivä es näe tarõh ilma elekrivalgusõlda inämb midägi tetä. Sääne pümehüs mõos kõiki tervüsele halvastõ.

Kuu aigu om viil kõgõ pümmembät aigu vaia üle ellä. Märdikuu edimäne nätäl olľ külh kesk päivägi veidü valgõmb. Õnnõs nakkas järgmäne nätäl pääle joulu-uutmisaig. Värmilidse ja närvilidse kündle pantas egäl puul palama. Või-olla tulõ kadripääväs eski lumõhärmä ni saa valgust mano. Kotoh saat periskündle palama panda, tuu lämmistäs nii tarrõ ku henge.

MUDA MARI

Hirnu hinnäst hernes!

Üts miis kuuli är. Matussõl olľ vaia kadonukõsõ kotsilõ midägi hääd üteldä. Vaikus.

Peräkõrd kiäki üteľ: «A timä veli olľ palľo hullõmb.»

***

«Kas om õigõ, et viis minotit naaru pikendäs eloikä?»

«Olõnõs tuust, kelle üle sa naarat. Või hoobis lühembäs kah tetä.»

***

«Ku naasõ minno nägevä, nakkasõ õkva rõivist vallalõ võtma.»

«Olõt sis sääne naisimiis vai?»

«Ma olõ titatrin rõivahoitja.»

***

«Tohtri, mul om iso igäväste ellä.»

«Võta naanõ!»

«Kuis tuu avitas?»

«Iso lätt är.»

***

1000 miist vastsi küsümüsele: «Ku olõssi valli vahtsõ massina ja ideaalsõ naasõ vaihõl, sis midä valit?»

57% ütlivä, et diisli.

43%, et pendsini.

Naľa om kokko koŕanu
VIRGA ROSALIA

Hää mihe' kuulva' varra -
sõs õks, ku' naid nii väega' vaia lätt,
ku' katski tüü' nail jäävä',
mia nõudva' õnnõ' naidõ hendi kätt.
Kaalepi Ain

Hääd sõpra, sannasõpra, kalamiist, puutüümiist, kõiki avitajat

HOLLAS PEEPU

mälehtäse Mariko ja Evar perrega.